

VENEDİK KOMİSYONU, TÜRKİYE'DE MÜSLÜMAN OLMAYAN DİNİ AZINLIKLARIN TÜZEL KİŞİLİK SORUNUNA İLİŞKİN GÖRÜŞ RAPORUNU AÇIKLADI

Avrupa'nın anayasal konulardaki devletlerarası referans organı niteliğine sahip olan ve Avrupa Konseyi üyesi ülkelerdeki anayasaların, Avrupa Konseyi ilkelerine uygun olup olmadığı konusunda araştırmalar yapan Venedik Komisyonu'nun 12-13 Mart 2010 tarihlerinde Strazburg'da gerçekleştirilen 82. Genel Kurul toplantısında, Türkiye'de Müslüman olmayan dini azınlıkların tüzel kişilik sorununa ilişkin görüş raporu kabul edildi. Türkiye'de Müslüman

olmayan dini azınlıklara tüzel kişilik sahibi olma hakkı tanınmamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) din ve örgütlenme özgürlüklerini kapsayan maddeleriyle bağdaşmadığının altının çizildiği raporda, Lozan Antlaşması'nın, Türkiye'nin Rum Ortodoks Patrikhanesi'ni "ekümenik" olarak tanıması önünde engel oluşturmadığı vurgulandı.

Söz konusu raporda Komisyon, Avrupa genelinde dini toplulukların tüzel kişilik olarak kaydolma hakları bulunduğuna işaret ederek Türkiye'de bu konudaki mevcut yasal uygulamanın AİHS'nin din ve örgütlenme özgürlüklerini içeren maddeleriyle çeliştiği görüşünü dile getirdi. Bu konuda Avrupa genelinde dört ana kategori olduğuna işaret eden Komisyon, bunları, "İskandinav", "Alman", "Fransız" ve "İngiliz" modeli olarak sıraladı. Türkiye'de Müslümanların tüzel kişilik sorununun Başbakanlık bünyesinde Diyanet İşleri aracılığıyla çözüldüğünü anımsatan Komisyon, Müslüman olmayan dini azınlıkların ise Diyanet tarafından temsil edilmediklerini ve dolayısıyla yasal planda mevcut olmadıklarını vurguladı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadının, din ve inanç özgürlüğünü, sadece bireysel değil aynı zamanda kollektif boyutlu gördüğünü hatırlatan Komisyon, raporunda, "Düşünce ve inanç özgürlüğü ve dinini seçme özgürlüğü tamamen bireysel olsa da, din özgürlüğü hakkının kollektif boyutu da vardır ve dini kurum ve kuruluşların işlevliği bu hakka bağlıdır" ifadelerine yer verdi. Bu kapsamda Venedik Komisyonu, Müslüman olmayan dini toplulukların tüzel kişi olma hakkının reddedilmesinin AİHS'nin din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına alan 9'uncu maddesi ile örgütlenme özgürlüğü hakkını kapsayan 11'inci maddesine aykırı olduğu sonucuna vardı. Venedik Komisyonu, Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin "ekümenik" sıfatını kullanma hakkının kısıtlanmasının da AİHS'nin din ve vicdan özgürlüğüyle ilgili maddesine aykırı olacağı görüşünde. Komisyon, bu konuda görüş belirtme yetkisinin, Türkiye'de Yargıtay'ın 2007 yılında yaptığı gibi, bir mahkemenin olmadığına, bu konunun Patrikhane ve Ortodoks Kilisesi'nin kendi iç işi olduğuna vurgu yaptı. Yargıtay, söz konusu kararında, "Patrikhane, Türkiye'deki Rum azınlığın kilisesi olarak sadece dini sorumluluğu olan bir kurumdur ve bu nedenle Patrikhane'nin ekümenik olduğu iddiasının yasal zemini yoktur" hükmünde bulunmuştu. Komisyon'a göre, bir ulusal mahkemenin, ruhani bir liderin dinsel statüsü hakkında hükümde bulunma yetkisini kendisine tanıması da AİHS'nin 9'uncu maddesiyle bağdaşmıyor. "Ekümenik" tartışmalarına ilişkin olarak ise Venedik Komisyonu, Türkiye'nin Ortodoks Patrikhanesi'ne ekümenik sıfatını tanımamak için kullandığı Lozan Antlaşması savını kabul etmedi. Lozan'da varılan antlaşmada, Patrikhane'nin ekümenik yapısının ortadan kalkacağına dair hiçbir bulgunun olmadığını belirten Komisyon, tarihi belgelerin, Türkiye'nin iddialarının aksine, antlaşmayı onaylayan Türk temsilcilerin Patrikhane'nin "tüm dünyadaki Ortodoks âleminin ruhani lideri kurum" olarak İstanbul'da kalmasını kabullendiklerini gösterdiğini kaydetti. Türk makamlarının AİHS'nin 9'uncu maddesi gereğince Patrikhane'nin ekümenik sıfatını kullanmasına engel olamayacağını belirten Venedik Komisyonu, bununla birlikte, Türkiye'nin resmen bu sıfatı kullanmak zorunda olmadığını da raporda ifade etti. Raporda ayrıca Patrikhane'nin bu sıfatı kullanma konusunda engel oluşturduğuna dair belirtinin bulunmadığının da altı çizildi.

Venedik Komisyonu, Müslüman olmayan dini toplulukların din adamı eğitim ve araştırma haklarına ilişkin olarak ise, söz konusu konunun AİHS'nin 9'uncu maddesi kapsamına girdiğini belirterek, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması önündeki engellerin kaldırılması çağrısında bulundu.

Bilindiği üzere Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi'ne bağlı çalışan Venedik Komisyonu tarafından hazırlanan raporların doğrudan bir yaptırım gücü bulunmuyor. Ancak Komisyon, anayasal konularda tüm Avrupa devletlerinin referans organı olduğundan, yayımladığı belgeler Avrupa Konseyi, AİHM, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu rapor ve kararlarına da doğrudan yansıyor.

Söz konusu rapora [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD\(2010\)005-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD(2010)005-e.asp) <[http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD\(2010\)005-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD(2010)005-e.asp)> adresinden ulaşabilirsiniz.